

Krystyna ZABAWA

Rozpoczęta opowieść
Polska literatura dziecięca po 1989 roku wobec kultury współczesnej
Kraków 2013

Książka Krystyny Zabawy składa się z trzech części; pierwsza część *Współczesna książka dla najmłodszych — dzieło integralne* pełni funkcję ogólnego wprowadzenia w kwestie merytoryczne i edytorskie. Druga część „*Miłośdźwięki*” i głębsze znaczenie. *Poezja dla dzieci wobec współczesnych poetyckich tematów i zjawisk* oraz trzecia *Narrator — autor — postać. Proza dla dzieci wobec współczesnych tendencji w literaturze* dotyczą, jak precyzyjnie ujmują rzecz tytuły, dwu rodzajów literackich literatury dla najmłodszych czytelników — ogólnych i szczegółowych problemów oraz wybranych przykładów książek (tomików poezji i narracji prozatorskich). Można by uznać, że brakuje rozdziału na temat dramatu, czyli sztuk teatralnych dla dzieci, ale trzeba pamiętać, że takie teksty dla małego adresata nie ukazują się w wydaniach książkowych.

Autorka rozpoczyna od definicji i wyjaśnień słów, które wchodzą w skład tytułu książki, począwszy od cytatu z wiersza Szymborskiej, przez definicję literatury dla dzieci, aż do określenia ram czasowych wyboru zjawisk literackich i wieku małych czytelników. W książce zajęła się Zabawa literaturą dla odbiorców w wieku od 3 do 10 lat, która powstawała przez 20 lat — od przełomowego w Polsce 1989 roku. Wypełniła w ten sposób lukę, jaka dotyczyła badań nad literaturą, nazywaną też czwartą czy osobną. Rozprawa ma przejrzystą kompozycję; Autorka postawiła kilkanaście pytań badawczych i poszukiwała na nie odpowiedzi, przede wszystkim na pytanie o wpływ audiowizualności na literaturę dla dzieci.

Wartościowym rozwiązaniem badawczym jest omawianie tomów poezji dla dzieci (w tym także abecedariuszy) jako całości literackiej, ilustracyjnej i edytorskiej. Trafnie i z korzyścią dla interpretacji przywołuje Zabawa klasyfikacje badaczy, np. wskazując w omawianym materiale literackim realizację czterech tendencji w liryce dla dzieci. Interesujące są fragmenty, w których Autorka pokazuje, w jakim stopniu motywy poezji dziecięcej zanurzone są w tradycji kulturowej (np. motyw drzew czy salamandry). Udowadnia tym samym, że taka

poezja ma podwójnego adresata: pobudza wyobraźnię dziecięcą i uwrażliwia na symboliczne znaczenia motywów zaczerpniętych z otaczającego świata, a dorosłym daje przyjemność obcowania ze znanymi z kultury wysokiej motywami i wątkami.

W części trzeciej dotyczącej prozy dla dzieci Autorka skupia uwagę na dwu kwestiach narracyjnych, które są ważne także w badaniach literaturoznawczych nad prozą dla dorosłych, a mianowicie na tym, kto mówi, często w pierwszej osobie, a jest autorem, narratorem lub bohaterem na początku, na końcu i w centralnej części opowieści, oraz na autotematyzmie, czyli odsłanianiu w tekstach ich literackości. Krystynę Zabawę interesują także sposoby ujawniania ról płciowych w najnowszych publikacjach dla dziecka. Zajmuje się Autorka również takimi tematami, jak literatura ojcowska, cudowność, fantastyka, baśń, też „przepisana” z wersji klasycznej, wątki trudne i mroczne czy antypedagogiczne oraz dziecięca literatura faktu.

„Opowieść” rozpoczęła się od syntezy problemów, a w dalszej części stała się przewodnikiem po tekstach i wzorem opisu oraz przyczynkiem do ich wartościowania. Autorka zorientowała czytelników w tendencjach badawczych w Polsce i za granicą oraz zaproponowała, dzięki własnej erudycji, obszerną biblio- i netografię. Powstała, napisana ze znanstwem tematu i z wewnętrzną pasją, interesująca i wartościowa monografia o książce dla dzieci w najnowszej kulturze, o poezji i prozie dla kilkuletniego adresata — w ujęciu panoramicznym i w kilku zbliżeniach. Warto byłoby podobną refleksją badawczą objąć książki oraz zjawiska literackie, które powstały po 2009 roku i powstaną w kolejnych latach.

Ewa Ogłóza